

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย โดยมีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย หรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งนับถึงปัจจุบันประเทศไทยมีการปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมาเป็นเวลา 63 ปีแล้ว แต่ประชาธิปไตยของไทยก็ยังไม่มั่นคงและเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ระบอบประชาธิปไตยของไทยประสบกับความล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด กล่าวคือ ตลอดระยะเวลา 63 ปี ประเทศไทยมีการปฏิวัติรัฐประหารถึง 10 ครั้ง มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญใหม่ 15 ฉบับ รัฐบาลแต่ละรัฐบาลที่ขึ้นมาบริหารประเทศมีอายุเฉลี่ยเพียง 14 เดือน แต่ถ้าจะนับเฉพาะรัฐบาลที่มาจาก การเลือกตั้งแล้วจะมีอายุเฉลี่ยเพียง 6 เดือนเท่านั้น พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยของไทยจะวนเวียนอยู่ในวงจรของการเลือกตั้ง สลับกับการปฏิวัติรัฐประหารมาโดยตลอด และดูเหมือนว่าจะอยู่ในช่วงของการปฏิวัติรัฐประหารเสียมากกว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลให้การเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย ไม่พัฒนาก้าวหน้าเท่าที่ควร และในบางครั้งก็ถดถอยลง (อนันต์ อนันตกุล, 2535)

จากสาเหตุหรืออุปสรรคที่ทำให้การเมืองของไทยล้มเหลวตั้งในอดีต มีสาเหตุและอุปสรรคหลายประการ แต่อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งน่าจะเป็นเพราะว่า ค่านิยม พฤติกรรม และลักษณะนิสัยของคนไทยบางประการขัดกันกับหลักการประชาธิปไตย ดังที่ Mole (1973) และ Mulder (1981) (อ้างถึงใน ทวี นาคบุตร, 2534) ได้กล่าวถึงลักษณะของคนไทยที่ขัดกับหลักประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. เห็นแก่ตัว หากจะทำอะไรก็ต้องขอให้ตัวเองได้ไว้ก่อน คนไทยมีลักษณะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self-centeredness) สูง
2. เห็นแก่พรรคพวกและเครือญาติ โดยมองข้ามหลักเกณฑ์เรื่องระบบอาวุโสในการทำงาน และความเหมาะสมต่าง ๆ การเลือกที่รักมักที่ชัง (Favouritism) จึงเกิดขึ้น
3. เห็นแก่ผลประโยชน์ ไม่ว่าจะทำอะไร คนไทยก็อดคิดไม่ได้ว่าจะหาผลประโยชน์จากสิ่งเหล่านั้น ได้อย่างไร
4. ชอบเด่นชอบดังคนเดียว (Ego-centric) ซึ่งค่านิยมเหล่านี้ตรงข้ามกับค่านิยมที่ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตย ที่ว่าการเคารพสิทธิของผู้อื่น การมองคนอื่นในฐานะที่เป็นเพื่อนเท่าเทียมกัน

การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มีสิทธิมีเสียงในการเลือกหรือเปลี่ยนตัวผู้บริหารได้ตามวิถีทางการเมือง มีสิทธิเลือกผู้แทนของตนเข้าไปนั่งในสภา เพื่อทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ และรวมถึงการมีส่วนร่วมในการปกครองระดับท้องถิ่นด้วย ดังนั้นการพัฒนาสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตยให้เจริญก้าวหน้า จึงไม่ควรมองข้ามถึงคุณภาพของประชาชนในสังคม เพราะว่าคุณภาพของประชาชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก เพราะมีผลเอื้ออำนวยต่อการช่วยสร้างสรรค์ระบอบประชาธิปไตย หากประชาชนเป็นคนที่มีความรู้ การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยคงรุดหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น แต่ขณะเดียวกันหากประชาชนเป็นคนไม่มีคุณภาพ ไม่มีความรู้ลึกลับนึกคิดหรือไม่มีควมสำนึกทางการเมืองมากเพียงพอ ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย (พัชรภรณ์ สุวรรณโชติ, 2532).

ดังนั้น เพื่อให้การปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักการที่แท้จริง จึงต้องพัฒนาประชาชนให้มีจิตสำนึกและอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย และมีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยมีเป้าหมายที่จะเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ รวมทั้งสร้างความ

เชื่อมั่นว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่พึงปรารถนา และส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้บังเกิดขึ้น ซึ่งวิถีชีวิตที่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตยมีลักษณะดังนี้

1. การมีใจกว้างที่จะพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ด้วยวิจารณญาณ
2. ใช้การพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจ
3. รู้จักประนีประนอม ไม่ใช่ตัดสินใจหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้กำลังรุนแรง
4. มีขันติธรรมอดทนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตัว
5. เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
6. ยอมรับความเสมอภาคระหว่างบุคคล (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523)

วิสุทธ์ โพล์แท่น (2524) กล่าวถึงลักษณะของผู้มีวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยดังนี้

1. ความมีเหตุมีผลหรือการกระทำอย่างมีเหตุผล (Rational empiricism)
2. การเคารพซึ่งกันและกัน (Mutual respect) ซึ่งได้แก่
  - 2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์
  - 2.2 การเคารพในความสามารถของกันและกัน
3. การตกลงกันด้วยการอภิปรายถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้น
ในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน (Consent by discussion, compromise, and tolerance)
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงอย่างไม่จำเป็นโดยรัฐ

นอกจากนี้ ฌรงค์ ลินส์วู้ดส์ (2527) ได้กล่าวถึงคนที่เหมาะสมกับระบอบประชาธิปไตยว่า สิ่งสำคัญที่ผู้มีลักษณะประชาธิปไตยควรจะต้องมีคือ

1. ความเชื่อในความสามารถของมนุษย์ หมายความว่า จะต้องเชื่อว่ามนุษย์โดยทั่ว ๆ ไปในสังคมมีความสามารถที่จะตัดสินใจว่าอะไรควร อะไรไม่ควร มีความสามารถที่จะพิจารณาโยบายทางการเมืองที่นักการเมืองเสนอขึ้นมา มีความสามารถที่จะเลือกผู้นำที่ดีได้

2. เป็นคนที่ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น และกล้าแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ คนที่มีลักษณะประชาธิปไตยจะต้องไม่คิดว่าความคิดของใครคนหนึ่ง จะถูกต้องและดีเสมอไป เพราะฉะนั้นการยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซึ่งแม้จะมีอายุน้อยกว่าหรือมีความรู้น้อยกว่าก็ต้องรับฟัง แม้เขาจะค้านตนก็ตามจะถือว่าเป็นธรรมดา ในขณะที่เดียวกันจะต้องกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองออกไป ถึงแม้ว่าจะค้านกับความคิดเห็นของคนที่อาวุโสกว่าก็ตาม เพราะถ้าไม่กล้าแสดงความคิดเห็นของตนทั้ง ๆ ที่ไม่เห็นด้วยกับคนอื่น ก็จะทำให้คนนั้น ๆ ยอมรับอำนาจเผด็จการโดยง่าย

3. รู้และเข้าใจขอบเขตของหน้าที่ สิทธิและเสรีภาพ กล่าวคือ ประชาชนในระบบอบประชาธิปไตย มีทั้งหน้าที่และสิทธิควบคู่กันไป เพราะฉะนั้นประชาชนจะต้องเข้าใจในเรื่องนี้ว่า สิทธิที่พึงได้นั้นมีอะไรบ้าง เช่น สิทธิในร่างกายและทรัพย์สิน มีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ในขณะที่เดียวกันบุคคลก็จะต้องถือว่าเป็นหน้าที่ของบุคคลที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ติดตามความเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น รัฐบาลกำลังทำอะไรอยู่ นโยบายต่าง ๆ ที่สัญญาไว้นำมาปฏิบัติหรือยัง เหล่านี้เป็นต้น ข้อสำคัญคือจะต้องมีความรู้สึกถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นนั้นเป็นความรับผิดชอบของตนเหมือนกัน

4. จะต้องมีความคิดว่าตนมีประสิทธิภาพทางการเมือง หมายความว่า บุคคลจะต้องเชื่อว่าเราสามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ อาจจะเป็นโดยการเลือกตั้งหรือโดยวิธีอื่น เช่น ช่วยผู้สมัครที่ตนเห็นว่าดี หาเสียงหรือการเดินขบวนประท้วง การกระทำหรือไม่กระทำบางอย่างของรัฐบาล

5. จะต้องมีค่านิยมเห็นความสำคัญของเสรีภาพ กล่าวคือจะต้องเห็นว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่สำคัญ บุคคลสามารถกระทำสิ่งที่เขาต้องการได้ ตราบเท่าที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น เช่น การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น การใช้จ่ายทรัพย์สินของตนเองตามใจชอบ การใช้เวลาทำตามสิ่งที่ตนต้องการทำ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นพฤติกรรมประชาธิปไตยอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คือ

1. การเคารพผู้อื่น
2. การแสดงความคิดเห็น
3. การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. การพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น
5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม
6. การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
7. การปฏิบัติตนตามสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

การที่จะพัฒนาประชาชนให้มีพฤติกรรมและคุณสมบัติที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องมีการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยให้เกิดแก่ประชาชนทุกคน โดยเริ่มจากการให้ความรู้ทางการเมือง ซึ่ง กิตติ อมตชีวิน (2522) ได้แบ่งการเรียนรู้ทางการเมืองไว้ว่า มี 2 ประการ คือ

1. การเรียนรู้โดยตรง (Direct learning) หรือการเรียนรู้ที่เป็นทางการ (Formal learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการสอนโดยตรง มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน มีหลักสูตร มีการสอน มีวิธีการ มีการวางแผน

2. การเรียนรู้ทางอ้อม (Indirect learning) หรือการเรียนรู้ที่ไม่เป็นทางการ (Informal learning) เป็นการเรียนรู้ที่ไม่มีหลักสูตร ไม่มีวิธีการและไม่มีการวางแผน แต่เป็นการสัมพันธ์กันทางสังคมโดยไม่เจตนา ได้แก่ การพูดคุย การได้สมาคมกับกลุ่มเพื่อน สมาคมต่าง ๆ รวมทั้งการเรียนรู้ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมภายในครอบครัว ซึ่งจะทำให้เกิดประสบการณ์แบบประชาธิปไตยขึ้นมา

จะเห็นได้ว่า เราสามารถให้ความรู้ทางการเมืองได้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม การให้ความรู้ทางการเมืองโดยการปลูกฝังความเป็นนักประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนโดยใช้สถาบันการศึกษาหรือโรงเรียน ถือว่าเป็นการให้ความรู้โดยตรง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าได้ผล

มากที่สุด เนื่องจากสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันสำคัญที่สมาชิกในสังคมไว้วางใจ และมอบหมายให้มีบทบาทหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนและถ่ายทอดความรู้ตลอดจนคุณลักษณะที่ดีต่าง ๆ ให้กับเยาวชน สถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังและถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองและพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนตั้งแต่เยาว์วัย ดังคำกล่าวของ สมศักดิ์ คงเที่ยง (2524) ที่ว่า

"... ภารกิจหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของสถานศึกษาคือ การอบรมสั่งสอน ปลูกฝังทัศนคติ และเตรียมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในวิถีทางของประชาธิปไตย ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยสืบต่อไป สถาบันทางการศึกษาในทุกประเภทและทุกระดับชั้นต่างก็ตระหนักในภารกิจ หน้าที่ ความรับผิดชอบในด้านนี้เป็นอย่างดียิ่ง ดังนั้นพฤติกรรมการเรียนการสอน การสร้างสรรค์บรรยากาศต่าง ๆ ในโรงเรียนจึงได้พยายามที่จะสอดแทรกแนวความคิดระเบียบ แบบแผน แนวทางการประพฤติปฏิบัติ อันจะเป็นแนวทางไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยให้แก่เด็กทุกคน..."

การปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่เกิดจากการเรียนรู้และการปฏิบัติ การเริ่มต้นการเรียนรู้ และการฝึกฝนต้องเริ่มตั้งแต่ยังอยู่ในวัยเด็ก เพราะวัยเด็กเป็นวัยที่มีความคิดบริสุทธิ์ สามารถซึมซาบสิ่งที่ได้รับการสั่งสอนและอบรมได้ง่าย (ชวน หลีกภัย, 2528) เราจึงไม่ควรมองข้ามการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็กอนุบาล ซึ่งเด็กวัยนี้จะเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี รวมทั้งเรื่องทางการเมือง Easton และ Hess (1969) ได้ทำการศึกษพบว่า โลกทางการเมือง (Political world) ของเด็กนั้นเริ่มก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างอย่างดีก่อนที่เด็กจะเริ่มเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษา และจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงอายุต่อ ๆ มา ความโน้มเอียงทางการเมืองประเภทแรกที่เด็กจะได้เรียนรู้คือ ความผูกพันต่อชุมชนทางการเมือง ซึ่งจะเริ่มก่อตัวใน

ช่วงอายุ 5-6 ปี ความผูกพันกับชุมชนทางการเมืองและสัญลักษณ์ทางการเมืองในช่วงแรกนี้มีลักษณะเป็นความรู้สึกทางอารมณ์มากกว่าความรู้ความเข้าใจ นอกจากนี้เด็กยังสามารถระบุได้ว่า คนเป็นส่วนหนึ่งของชาติ และของหน่วยการเมืองพื้นฐานอื่น ๆ

การสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็กอนุบาลนั้น ผู้ที่จะมีบทบาทในการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กอนุบาลถัดจากพ่อแม่ก็คือ ครูอนุบาล เพราะครูเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดจนมีหน้าที่และบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบประชาธิปไตย และมีบทบาทสำคัญในกระบวนการกล่อมเกลาคณะลักษณะประชาธิปไตย ครูในระดับนี้จะเป็นตัวแบบหรือแหล่งความรู้ที่ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก (สาย ภานุรัตน์, 2512) ครูอนุบาลจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย มีพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตยและมีวิธีการสอนที่อยู่บนพื้นฐานของประชาธิปไตย เนื่องจากเด็กวัยนี้จะเรียนรู้จากการสังเกต (Observational learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) เป็นส่วนมาก เขาจะเรียนรู้และจดจำสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีอยู่ใกล้ตัว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2530) ครูอนุบาลเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและใกล้ชิดตัวเด็กมาก เด็กจะมีความรู้สึกว่าคุณครูเป็นคนสำคัญสำหรับเขา เขาต้องการที่จะเป็นอย่างคุณครู เด็กจึงสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของคุณครู ฉะนั้นพฤติกรรมของคุณครูและวิธีการสอนของคุณครูจึงมีผลต่อการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก ถ้าครูเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย เด็กก็จะซึมซับพฤติกรรมของคุณครูและพัฒนาเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อไปในอนาคต

รัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างเสริมประชาธิปไตยแก่ประชาชน ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐมีนโยบายระดับชาติ ที่จะส่งเสริมประชาธิปไตย จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษา ต่างก็ส่งเสริมให้การศึกษาทุกระดับช่วยปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่เด็ก ปัจจุบันกระทรวงศึกษาธิการเริ่มเห็นความสำคัญของการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในเด็กอนุบาลมากขึ้น โดยมีการสอดแทรกพฤติกรรมประชาธิปไตยลงไปในการจัดประสบการณ์ เน้นวิธีการจัดประสบการณ์ที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และ

พยายามให้การอบรมฝึกฝนครูอนุบาลให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตย แต่ยังไม่มีการศึกษาวิจัยว่า ในความเป็นจริงแล้วได้บรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด ครูอนุบาลมีพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตย มากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดจำเป็นต้อง มีพื้นฐานการปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนในด้านต่าง ๆ เป็นอย่างดี เพราะครูอนุบาลใน โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นผู้ที่มีส่วนในการเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการแก่ครูระดับ ก่อนประถมศึกษาภายในจังหวัด เนื่องจากโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดเป็นที่ตั้งของ ศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งมีหน้าที่พัฒนาบุคลากรทางการศึกษาระดับ ก่อนประถมศึกษา เป็นศูนย์กลางทางด้านวิชาการและสื่อการสอน เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดนั้น ๆ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาล ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อจะได้ทราบว่าครูอนุบาลมีหรือขาดพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านใด อะไรเป็นปัญหาในการ สร้างเสริมประชาธิปไตยให้แก่เด็ก เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตย อันจะส่ง ผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งครอบคลุมลักษณะพฤติกรรมด้านการ เคารพผู้อื่นด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการ พิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม ด้านการตัดสินใจ อย่างมีเหตุผล และด้านการปฏิบัติตนตาม ลีลา หน้าที และ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาล โดยมีขอบเขตของการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ครูผู้สอนในระดับชั้นอนุบาล 2 ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งโรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก และโรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2538
2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาผลจากพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูที่มีต่อเด็ก
3. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาล 2 ส่วน คือ
  - 3.1 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก
  - 3.2 การเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็ก
4. ลักษณะของพฤติกรรมประชาธิปไตยที่นำมาศึกษามี 7 ด้าน คือ
  - 4.1 การเคารพผู้อื่น
  - 4.2 การแสดงความคิดเห็น
  - 4.3 การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
  - 4.4 การพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น
  - 4.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม
  - 4.6 การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
  - 4.7 การปฏิบัติตนตาม สิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

ข้อตกลงเบื้องต้น

พฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและวัดได้

คำจำกัดความในการวิจัย

พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงออกของครูในการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้เด็กได้เรียนรู้และฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตย 7 ด้าน และการเป็นต้นแบบที่ดี ที่สอดคล้องกับหลักการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วย การเคารพผู้อื่น การแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและการปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

การเคารพผู้อื่น หมายถึง การไม่มีอคติต่อบุคคลอื่น ทั้งในด้านศักดิ์ศรี เกียรติยศ ฐานะ เชื้อชาติ ศาสนาและการเชื่อในความสามารถของบุคคลอื่น ในการวิจัยนี้ครอบคลุม พฤติกรรมไม่ดูถูกผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ความสำคัญแก่ผู้อื่น ให้โอกาสผู้อื่นแสดงความสามารถ พูดยุติให้เกียรติผู้อื่นและปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างยุติธรรม

การแสดงความคิดเห็น หมายถึง การกล้าพูดแสดงความคิดเห็นและเหตุผลของตนเองออกไปให้ผู้อื่นรับรู้ การมีมารยาทในการแสดงความคิดเห็น และการพูดป้องกันความคิดเห็นของตนเองอย่างมีเหตุผลสมควร

การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การรับฟังผู้อื่นแสดงความคิดเห็น แม้ว่าความคิดเห็นนั้นตนจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยก็ตาม ครอบคลุมพฤติกรรมการฟังผู้อื่นให้เข้าใจการอดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นจนจบ การมีมารยาทในการฟัง การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างหรือขัดแย้งกับตน และการไม่โต้แย้งหรือขัดผู้อื่นอย่างไม่มีเหตุผล

การพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น หมายถึง การนำความคิดเห็นของผู้อื่นมาคิดวิเคราะห์ว่าความคิดใดดีเหมาะสม หรือความคิดใดไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้เพราะเหตุใด ครอบคลุมพฤติกรรมการซักถามเพื่อความเข้าใจที่กระจ่างในความคิดเห็นของผู้อื่น การไม่ตัดสินตามความคิดของตนเอง โดยที่ไม่ได้นำความคิดของผู้อื่นมาพิจารณา การรู้จักนำความคิดเห็นของผู้อื่นมาประสานกันให้เป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม และการแสดงความชื่นชมในความคิดเห็นของผู้อื่น

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม หมายถึง การให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ แบ่งปัน และประสานงานกันในกิจกรรมต่าง ๆ ของส่วนรวม รวมถึงการติดตามข่าวสาร บ้านเมือง และการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ในงานวิจัยนี้ครอบคลุมพฤติกรรมการรับผิดชอบในกิจกรรมส่วนรวม การมีทัศนคติที่ดีต่อการทำกิจกรรมส่วนรวม การอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม การเสียสละเพื่อส่วนรวม การให้ความร่วมมือแก่ผู้อื่นในการทำกิจกรรมส่วนรวมและการไม่ยุ่งยงให้เกิดความแตกความสามัคคีในการทำงานหรืออยู่ร่วมกัน

การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล หมายถึง การเลือกที่จะเชื่อ สนับสนุน หรือปฏิบัติตามสิ่งใดสิ่งหนึ่งหลังจากที่พิจารณาสิ่งนั้น โดยยึดหลักเหตุผล ในงานวิจัยนี้ครอบคลุมพฤติกรรม การคิด เลือก และตัดสินใจด้วยตนเอง การแก้ปัญหาและตัดสินใจโดยใช้เหตุผล การสามารถอธิบายเหตุผลในการตัดสินใจ และการแสวงหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ

การปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น หมายถึง การเข้าใจว่าสิทธิที่ตนเองและผู้อื่นพึงมีคืออะไรบ้าง ในขณะที่เดียวกันบุคคลต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ถูกต้องภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในงานวิจัยนี้ครอบคลุมพฤติกรรม การรักษาสิทธิในเรื่องร่างกายและทรัพย์สินของตนเองและผู้อื่น การไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น การไม่ปล่อยให้ผู้อื่นล่วงละเมิดสิทธิของตนโดยไม่จำเป็น การมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของตน และการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อตกลงต่าง ๆ

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ หมายถึง การจัดกิจกรรมปลูกฝัง ส่งเสริมหรือฝึกฝนทักษะประชาธิปไตยให้แก่ผู้เรียน การอบรมสั่งสอน และการชี้แนะสิ่งต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 สถานการณ์ คือ เมื่อเด็กแสดง

พฤติกรรมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย และเมื่อครูต้องการส่งเสริมปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่เด็ก

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่ครูแสดงออกต่อเด็กเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ดังนี้

1. การยุติพฤติกรรมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ช่วยให้สถานการณ์นั้นยุติไป โดยไม่มีการชี้แจงเหตุผลหรือตักเตือน
2. สั่งการให้เด็กทำตามความคิดเห็นของครู โดยไม่ชี้แจงเหตุผลหรือใช้รางวัลหรือการลงโทษเป็นเงื่อนไข
3. ว่ากล่าว ตักเตือน โดยไม่มีการอบรมสั่งสอนหรือชี้แจงเหตุผลอย่างชัดเจน
4. อบรมสั่งสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ชี้แจงเหตุผลอย่างชัดเจน ใช้คำถามให้เด็กคิด จัดกิจกรรมให้เด็กเรียนรู้
5. ฝึกให้เด็กแสดงพฤติกรรมประชาธิปไตยด้วยวิธีการต่าง ๆ
6. ติดตาม สังเกต พฤติกรรมของเด็ก และให้การแก้ไขเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เป็นประชาธิปไตย

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์ที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมของครูที่แสดงออกต่อเด็กเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย ดังนี้

1. การแสดงการยอมรับการกระทำของเด็กด้วยท่าทาง
2. การให้การเสริมแรงพฤติกรรมของเด็กด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การชม การให้รางวัล
3. การส่งเสริมเด็กให้เป็นผู้นำหรือพัฒนาตนเองต่อไป

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในสถานการณ์ที่ครูต้องการส่งเสริม ปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่เด็ก หมายถึง พฤติกรรมของครูที่แสดงออกต่อเด็ก ดังนี้

1. การสอนด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ฝึกให้เด็กคิดโดยถามเหตุผลเด็ก การสอนให้เด็กเข้าใจเหตุผล ชี้แจงเหตุผล จัดกิจกรรมให้เด็กเข้าใจ ให้เด็กเห็นประโยชน์ พาไปดูของจริงหรือตัวอย่างที่ดี
2. การฝึกให้เด็กลงมือปฏิบัติและปฏิบัติตามความเห็นที่เหมาะสมของเด็ก
3. การติดตาม สังเกตพฤติกรรมของเด็กให้การเสริมแรงหรือแก้ไขตามความเหมาะสม

การเป็นตัวแบบที่ดี หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูที่ปฏิบัติต่อเด็ก ใน 7 ด้าน คือ ด้านการเคารพผู้อื่น การแสดงความคิดเห็น การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และการปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

โรงเรียนอนุบาล หมายถึง โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้ง โรงเรียนอนุบาลสามเสน โรงเรียนอนุบาลพิบูลเวศม์ โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง โรงเรียนอนุบาลวัดปรีณายก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ครูอนุบาล หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนระดับชั้นอนุบาล 2 ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด และโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพมหานคร 4 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2538

เด็กอนุบาล หมายถึง นักเรียนที่กำลังเรียนชั้นอนุบาล ในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด และโรงเรียนอนุบาลในกรุงเทพมหานคร 4 โรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2538

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยและการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย จากหนังสือ วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวการจัด

ประสบการณ์ชั้นอนุบาล คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในระดับประถมศึกษา ตลอดจนจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งสังเกตการสอนของครูอนุบาล เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดและแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาล

2. สร้างเครื่องมือในการวิจัย ซึ่งเป็นแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลและแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาล แล้วนำแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตย ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 6 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ความยากง่ายของสำนวนภาษา ความครอบคลุมของเนื้อหาและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

นำแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลไปทดลองใช้ (Try out) กับครูผู้สอนชั้นอนุบาล 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 24 คน เพื่อหาความเที่ยงของเครื่องมือ แล้วนำเครื่องมือมาปรับปรุงแก้ไข ให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ต่อไป

นำเครื่องมือในการวิจัยที่เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลไปทดลองสังเกตการสอนของครูอนุบาลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1 คน โดยมีผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในการจัดการศึกษาเด็กอนุบาลและมีทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการสังเกตพร้อมกันเพื่อหาความเที่ยงในการสังเกตของผู้สังเกต

3. นำเครื่องมือในการวิจัยซึ่งเป็นแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นครูอนุบาล จำนวน 350 คน จาก 76 จังหวัด ตอบแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาล แล้วส่งคืนทางไปรษณีย์

นำแบบสังเกตไปสังเกตการสอนของครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาลสระบุรี โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ โรงเรียนอนุบาลบุรีรัมย์ และโรงเรียนอนุบาลชุมพร โรงเรียนละ 2 ท่าน

4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลมาวิเคราะห์ โดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาล แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

นำข้อมูลจากการสังเกตมาวิเคราะห์โดยการจำแนกพฤติกรรมที่ครูแสดงออกเป็น 2 ส่วน คือ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก และการเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่เด็ก จากนั้นนำพฤติกรรมแต่ละส่วนมาวิเคราะห์ว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่เป็นประชาธิปไตย และพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ไม่เป็นประชาธิปไตยโดยใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์จากลักษณะพฤติกรรมที่ใช้เป็นตัวแทนคุณลักษณะประชาธิปไตย แล้วนำไปแจกแจงความถี่และนำเสนอในรูปแบบของความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยและปัญหาในการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูอนุบาลในโรงเรียนอนุบาล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เป็นแนวทางสำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการพัฒนาบุคลากรในเรื่องเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของครูระดับก่อนประถมศึกษาต่อไป
3. เป็นข้อมูลให้สถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่ผลิตครูได้นำไปปรับปรุงงานในหน้าที่รับผิดชอบของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาครู